

Marian KAPROŃ, Sławomir PIETRZAK,
Katarzyna STRZELEC, Ryszard KOLSTRUNG

Przeznaczenie koni pochodzących po ogierach państwowych i uznanych z uwzględnieniem ich eksploatacji roboczej*

The Purpose of the Horses from the State and Attested Stallions Concerning Their Exploitation

Niniejsze opracowanie stanowi końcowy fragment cyklu prac (1, 3, 4) związanych z analizą poglądów rolników na temat eksploatacyjnej przydatności posiadanych przez nich koni, pochodzących po ogierach państwowych (z PSO) oraz uznanych (z OZHK). Obejmuje ono analizę informacji dotyczących głównie wpływu wcześniejszego roboczego wykorzystania badanych koni na ich przeznaczenie i ewentualny los lub przyczyny oraz cel sprzedaży.

MATERIAL I METODY

Materiałem badań były informacje zawarte w dalszej części 3791 ankiet, których fragmenty wykorzystywano w dwóch poprzednich opracowaniach (3,4), dotyczących wychowu i pełnej eksploatacji roboczej koni pochodzących po reproduktorach państwowych i uznanych.

W niniejszej pracy analizą objęto poglądy ankietowanych rolników dotyczące: a) trudności w ponownym wdrożeniu koni do pracy po okresowych przerwach, b) utraty kondycji w trakcie cięższej pracy, c) skłonności koni do chorób, d) wymagań w zakresie kucia kopyt, e) nabytych w trakcie użytkowania roboczego wad budowy i narowów, f) przeznaczenia i przyszłych losów ocenianych koni, g) przyczyny sprzedaży koni, h) celu sprzedaży koni.

Rozkład opinii rolników na temat posiadanych przez nich koni został zweryfikowany statystycznie przez zastosowanie testu χ^2 (5) oraz przedstawiony w formie graficznej.

* Praca wykonana w ramach problemu RR II 22.

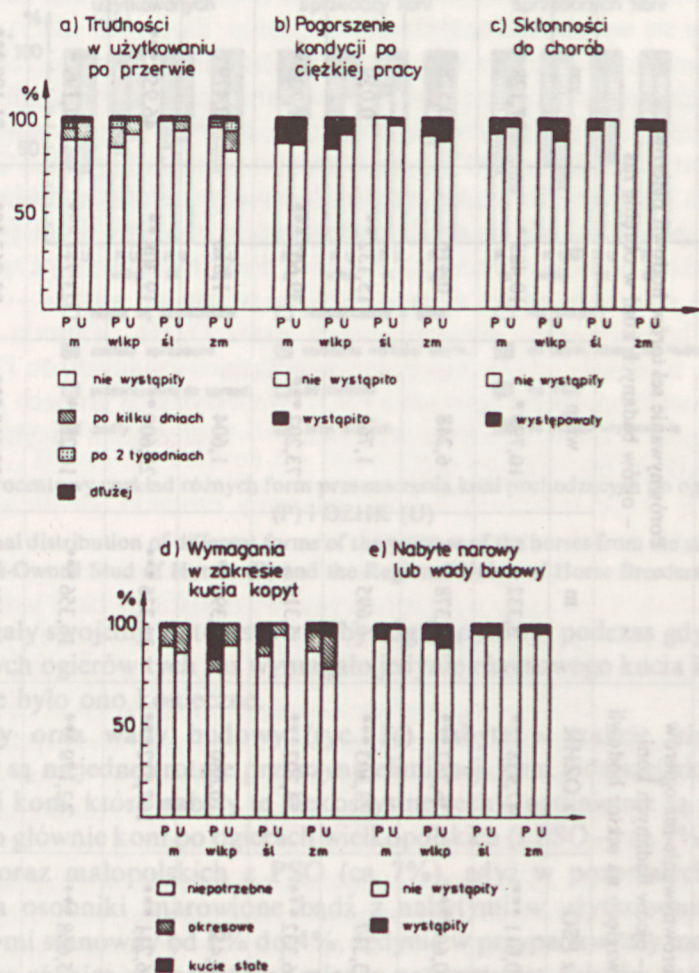
OMÓWIENIE WYNIKÓW

W roboczym użytkowaniu koni poważny problem stanowi ponowne ich wdrażanie do pracy po okresowych przerwach, które w dobie coraz bardziej intensywniej mechanizacji prac polowych i transportowych stają się częstsze i dłuższe (6). W świetle wyników badań własnych ustalono, że wspomniane trudności dotyczyły głównie potomstwa szlachetnych ogierów rasy małopolskiej i wielkopolskiej (ryc. 1a), w mniejszym zaś zakresie stwierdzono je u koni pochodzących po ogierach zimnokrwistych i śląskich. Zarówno w obrębie państwowego, jak i terenowego sektora hodowli ogierów — ojców różnych ras różnice między ich potomstwem okazały się wysoce istotne (tab. 1), natomiast przy porównywaniu sektorów hodowli ogierów — ojców w obrębie każdej rasy różnicę wysoce istotną stwierdzono w przypadku reproduktorów zimnokrwistych, zaś różnice istotne — w odniesieniu do rasy małopolskiej i śląskiej. Należy również podkreślić fakt, że najczęściej trudności z ponownym wdrożeniem koni do prac występowały już po kilkudniowej przerwie, rzadziej po okresie około 2 tygodni lub dłuższym.

U pewnego odsetka badanych koni obserwowano wyraźne pogorszenie się kondycji w trakcie wykonywania cięższej pracy. Najwięcej tego typu koni zanotowano wśród potomstwa państwowych ogierów wielkopolskich (ca 16%), niewiele mniej w progeniturze ogierów małopolskich z PSO (12%) i uznanych (ca 15%) — ryc. 1b. Wśród koni pochodzących po ogierach śląskich prawie nie zanotowano tego typu osobników (tylko 3% po ogierach uznanych), ale część progenitury ogierów zimnokrwistych (9-12%) również składa się z koni, u których cięższa praca powoduje wyraźne pogorszenie się kondycji. Wysoce istotne różnice w rozkładzie opinii rolników stwierdzono jedynie (tab. 1) przy ocenie potomstwa ogierów różnych ras w obrębie obydwu sektorów hodowli.

Pewne zróżnicowanie (które okazało się wysoce istotne w przypadku potomstwa ogierów uznanych różnych ras oraz w obrębie rasy śląskiej — (tab. 1) opinii rolników odnotowano w przypadku skłonności do chorób występującej u posiadanych przez nich koni. Skłonność ta (ryc. 1c) występowała głównie u koni po wielkopolskich ogierach uznanych (ca 11%), a w mniejszym zakresie u potomstwa państwowych ogierów małopolskich (ca 7%); w pozostałych grupach potomstwa ogierów z PSO i OZHK odsetek koni ze skłonnościami do chorób nie przekraczał na ogół 5%. Najczęściej występującymi schorzeniami były morzyska, ochwat, zołży lub mięśni ochwat i nie stwierdzono, aby jakakolwiek grupa rasowa potomstwa wykazywała większe skłonności do określonych chorób.

Bardzo duże i z reguły statystycznie wysoce istotne zróżnicowanie między badanymi grupami potomstwa ogierów państwowych i uznanych (tab. 1 — poza progeniturą ogierów małopolskich z PSO i OZHK) stwierdzono w przypadku wymagań występujących u badanych koni w zakresie kucia kopyt. Zastanawiający jest fakt, że konie wymagające stałego kucia kopyt stanowią dość znaczny

Ryc. 1 a-e. Procentowy rozkład różnych form zachowania się koni po ogierach z PSO (P) i OZHK (U) w trakcie ich eksploatacji roboczej

A proportional distribution of different forms of the behaviour of horses from the stallions in the State-Owned Stud of Horses (P) and the Regional Union of Horse Breeders (U) during their exploitation

odsetek w potomstwie wielkopolskich i śląskich ogierów z PSO (np. odpowiednio 18% i 11%), a prawie nie występują u koni po ogierach małopolskich lub stanowią nieznaczną część w progeniturze ogierów zimnokrwistych. Zjawisko to może być tłumaczone z reguły dobrą jakością rogu kopytowego u koni małopolskich (6) oraz mniejszym zagęszczeniem sieci dróg bitych w rejonie ich hodowli lub też częstym używaniem do transportu po drogach bitych koni pochodzących po ogierach wielkopolskich i śląskich z PSO. Trudno jest natomiast przypuszczać, aby wyłącznie państwowe ogiery wielkopolskie i śląskie

Tab. 1. Statystyczna weryfikacja istotności ocen przyznanych koniom przez ich właścicieli z uwzględnieniem rasy i sektora hodowli reproduktorów po których pochodziły

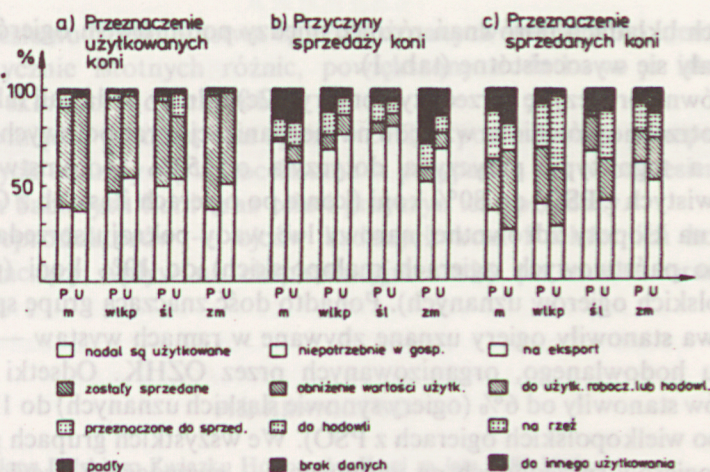
Statistical verification of the significance of the estimations given to the horses by their owners concerning the breed and the sector of raising of animals kept for breeding from which they came

L. p.	Cecha badanych źrebiąt	Porównywanie ras ogierów – ojców badanych koni ze względu na sektor hodowli		Porównywanie sektorów hodowli ogierów – ojców badanych koni w obrębie ras			
		z PSO	z OZHK	m	włkp	śl	zm
1	Trudności we wdrożeniu do pracy po okresie przerwy	50,611 ***	47,938 ***	8,332	10,799 *	10,489 *	27,128 **
2	Utrata kondycji w trakcie cięższej pracy	30,606 ***	36,262 ***	1,378	6,248	0,416	0,528
3	Skłonności do chorób	3,317	28,303 ***	6,695	1,761	15,132 **	0,059
4	Wymagania w zakresie kucia kopyt	96,332 ***	73,202 ***	5,310	73,202 ***	39,607 ***	11,705 **
5	Nabyte narowy i wady budowy	0,458	10,880	13,399 **	1,604	1,516	0,479
6	Przeznaczenie lub „los” badanych koni	66,211 ***	167,512 ***	34,336 ***	23,609 ***	19,308 **	46,958 ***
7	Przyczyny sprzedaży koni	45,668 ***	42,179 ***	16,356 ***	10,254 *	23,771 ***	7,199 *
8	Przeznaczenie sprzedanych koni	181,121 ***	178,851 ***	35,650 **	20,818 ***	83,962 ***	81,198 ***

* Wartość testu χ^2 istotna przy $p \leq 0,05$.

** Wartość testu χ^2 istotna przy $p \leq 0,01$.

*** Wartość testu χ^2 istotna przy $p \leq 0,001$.

Ryc. 2a-c. Procentowy rozkład różnych form przeznaczenia koni pochodzących po ogierach z PSO (P) i OZHK (U)

A proportional distribution of different forms of the purpose of the horses from the stallions at the State-Owned Stud of Horses (P) and the Regional Union of Horse Breeders (U)

przekazywały swojemu potomstwu słaby róg kopytowy, podczas gdy potomstwo uznanych ogierów tych ras wymagało jedynie okresowego kucia kopyt (ryc. 1d) lub nie było ono konieczne.

Narowy oraz wady budowy (ryc. 1e) nabyte w trakcie użytkowania roboczego są niejednokrotnie przyczyną eliminacji koni z dalszej eksploatacji, ale odsetki koni, które nabyły te niekorzystne cechy, ogólnie nie są zbyt duże. Dotyczy to głównie koni po ogierach wielkopolskich (z PSO — ca 7%; z OZHK — 11%) oraz małopolskich z PSO (ca 7%), gdyż w pozostałych grupach potomstwa osobniki znarowione bądź z nabytymi w użytkowaniu wadami pokrojowymi stanowiły od 1% do 4%. Jedynie w przypadku rasy małopolskiej stwierdzono różnice wysoce istotne między potomstwem ogierów państwowych i uznanych (tab. 1).

Bardzo duże zróżnicowanie wykazano natomiast w trakcie analizy przeznaczenia badanych koni oraz ich „losów” (ryc. 2a). W dalszym użytkowaniu roboczym w gospodarstwach swych właścicieli pozostało od 36% koni po ogierach małopolskich z PSO do 53% potomstwa śląskich ogierów z OZHK. Sprzedano od 32% (po ogierach śląskich uznanych) do 60% koni (po małopolskich ogierach uznanych oraz zimnokrwistych państwowych), zaś do ewentualnej sprzedaży przeznaczono głównie potomstwo śląskich ogierów uznanych (ca 15%) bądź małopolskich z PSO (ca 8%).

W trakcie eksploatacji roboczej padło od 0,4% (po wielkopolskich z PSO) do 4% (po małopolskich z OZHK) koni (ryc. 2b), co stanowi odsetek niższy od stwierdzonego przez Kapronia i współaut. (2) we wcześniejszych badaniach. We

wszystkich układach porównań różnice między potomstwem ogierów różnych ras okazały się wysoce istotne (tab. 1).

Za główną przyczynę sprzedaży koni (ryc. 2c) rolnicy podawali fakt, że nie są one im potrzebne głównie ze względu na mechanizację prac polowych i transportowych, a tego typu przyczyna dotyczyła od 52% (potomstwo ogierów zimnokrwistych z PSO) do 80% koni (konie po ogierach śląskich z OZHK). Ze względu na kłopoty zdrowotne, narowy lub wady pokroju sprzedano od 2% (konie po państwowych ogierach małopolskich) do 10% koni (potomstwo wielkopolskich ogierów uznanych). Ponadto dość znaczącą grupę sprzedanego potomstwa stanowiły ogiery uznane zbywane w ramach wystaw — sprzedaży materiału hodowlanego, organizowanych przez OZHK. Odsetki tego typu osobników stanowiły od 6% (ogiery synowie śląskich uznanych) do 13% (ogiery uznane po wielkopolskich ogierach z PSO). We wszystkich grupach potomstwa odsetek ogierów sprzedanych na wystawach — sprzedażach oscylował wokół 10% wszystkich sprzedanych koni.

Znaczną grupę sprzedanych koni stanowiły osobniki, co do których ich właściciele nie podali przyczyn sprzedaży.

Podobnie jak w przypadku „losów” badanych koni wszystkie układy porównań (tab. 1) okazały się statystycznie wysoce istotne bądź istotne.

Konie głównie sprzedawane były na eksport, w tym zwłaszcza po ogierach zimnokrwistych (odp. 62% i 52%) i śląskich uznanych (68%), zaś w mniejszym zakresie (27% — 40%) po ogierach małopolskich i wielkopolskich (ryc. 2c).

Sprzedano również innym rolnikom znaczną część badanych koni, pochodzących głównie po małopolskich ogierach uznanych (41%) lub wielkopolskich z obydwu sektorów hodowli (ca 30%). Na rzeź zostało sprzedanych najwięcej (39%) koni po wielkopolskich oraz śląskich (26%) ogierach uznanych a także małopolskich z PSO (ryc. 2c), natomiast resztę w każdej grupie rasowej badanych koni stanowiły konie sprzedane do innych, bliżej nie sprecyzowanych przez respondentów ankiety, celów użytkowych. Podobnie jak w dwóch poprzednio omawianych przypadkach związanych z losem koni i przyczynami ich pozbywania się również w odniesieniu do celów sprzedaży odnotowano różnice wysoce istotne przy porównywaniu grup potomstwa ogierów państwowych i uznanych ze względu na rasę i sektor hodowli ich ojców.

WNIOSKI

1. Najwyraźniejsze i statystycznie wysoce istotne zróżnicowanie między potomstwem państwowych ogierów różnych ras wystąpiło w odniesieniu do: a) trudności w ponownym wdrożeniu koni do pracy po okresie przerwy b) utraty kondycji w trakcie cięższej pracy, c) wymagań w zakresie kucia kopyt, d) przeznaczenia badanych koni, e) przyczyn i celu ich sprzedaży.

2. W odniesieniu do potomstwa ogierów uznanych stwierdzono identyczny układ statystycznie istotnych różnic, powiększony dodatkowo o istotność w przypadku skłonności do chorób.

3. Różnice między potomstwem ogierów z PSO i pochodzącym po reproduktorach uznanych okazały się wysoce istotne w przypadku ras w odniesieniu do przeznaczenia badanych koni oraz celu i przyczyn ich sprzedaży.

4. Rasa reproduktorów — ojców badanych koni i sektor ich hodowli wywierały znaczący wpływ na eksploatacyjne cechy potomstwa oraz jego przeznaczenie.

PIŚMIENNICTWO

1. Akta hodowlane Polskiego Związku Hodowców Koni za lata 1980-1989.
2. Kaproń M., Iżycka G., Kaproń H.: Wpływ rasy pełnej krwi angielskiej na użytkową przydatność koni roboczych. *Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, sectio EE*, vol. III, 31, Lublin 1985.
3. Kaproń M., Pietrzak S., Osuchowska M., Strzelec K.: Charakterystyka zachowania się koni roboczych, pochodzących po ogierach państwowych i uznanych w trakcie użytkowania zaprzęgowego. *Annales UMCS* (przygotowano do druku).
4. Pietrzak S., Kaproń M., Osuchowska M., Strzelec K.: Analiza opinii właścicieli źrebiąt pochodzących po ogierach państwowych i uznanych, dotyczących ich wychowu do momentu rozpoczęcia użytkowania zaprzęgowego. *Annales UMCS* (przygotowano do druku).
5. Puchalski T.: *Statystyka*. PWN, Warszawa 1978.
6. Sasimowski E.: *Hodowlane metody doskonalenia koni*. PWRiL, Warszawa 1973.

SUMMARY

The paper as a continuation of the earlier studies shows a highly significant differentiation of the properties of exploitation of the examined horses in regard to the breed and the sector of raising of the stallions — fathers. This was shown in the following spheres: difficulties in re-training the horses to work after a break, loss of the form during hard work, requirements concerning shoeing the hoofs, the purpose and causes of the sale. The progeny of the attested stallions also manifested greater susceptibility to illnesses.